

УДК: [378.12:17.022.1](09)(477)

Кундій Ж. П., директор медичного коледжу
Вищого державного навчального закладу
України «Українська медична стоматологічна
академія» (м. Полтава)

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ЛІКАРІВ КІНЦЯ ХІХ- ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ НА ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Обґрунтовано педагогічні погляди відомих вітчизняних лікарів кінця ХІХ – початку ХХ століття та здійснена їх інтерпретація на проблеми сучасної медичної освіти. Особливу увагу звернено на ті освітні традиції, що мали позитивний результат у процесі підготовки медичних кадрів та відіграють неабияку роль для розвитку сучасної педагогіки.

Ключові слова: педагогічна спадщина, освітня діяльність, медична практика, навчальний процес, медична наука, сучасна педагогіка, лікар.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обумовлена сучасними вимогами до рівня якості підготовки фахівців із вищою медичною освітою, реформуванням галузі охорони здоров'я, розвитком інноваційних технологій і доказової медицини, потребами галузі у підготовці лікарів для первинної ланки надання медичної допомоги. Педагогічний досвід останніх років відзначається багатством ідей і підходів до творчого усвідомлення подій, що відбуваються в сучасній педагогіці. Переосмислення цілей, норм, цінностей сучасної освіти, дискусії щодо ефективних освітніх моделей, вироблення нових освітніх концепцій, пошуки оптимальних шляхів вирішення науково-практичних завдань потребують звернення до традицій вітчизняної педагогіки [10]. У Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)» зазначено, що навчально-виховний процес повинен здійснюватися в «органічному поєднанні з національною історією і народними традиціями, збереженні та збагаченні культури українського народу» [2, с. 9]. Тому, беззаперечно, важливим є глибоке вивчення педагогічної спадщини минулого, критичне осмислення світоглядних ідей представників педагогічної галузі, творче використання досвіду тих, чий імена залишаються нині «білими плямами» на теренах вітчизняної педагогіки.

Вивчення творчості плеяди українських лікарів другої половини ХІХ – початку ХХ століття зумовлене значним їх внеском не лише в розвиток світової медичної науки, а й у різні галузі суспільного життя.

Це були досить ерудовані, високоосвічені і високодуховні особистості, які виробляли власні погляди та ідеали, намагалися втілити їх у життя. У силу суспільно-політичного становища тогочасної України деякі з них змушені були отримувати освіту чи працювати далеко за її межами, але їхня професійна і громадська діяльність мала значний вплив на становлення вітчизняної медицини і розвиток вітчизняної культури. Вони були не лише фундаторами в галузі теоретичної та клінічної медицини, а й ініціаторами реформ у системі медичної освіти й медичної справи. Саме небайдужість цих видатних особистостей до проблем системи освіти спонукає до перегляду педагогічних стереотипів, сприяє появі нових підходів до теоретичних і практичних проблем освітнього процесу. Критичне вивчення їхньої спадщини дозволяє глибше і повніше зрозуміти значення діяльності видатних лікарів в історії української педагогіки і сприяє розширенню наших уявлень про педагогічну думку України другої половини ХІХ – початку ХХ століття.

Серед вітчизняних лікарів, педагогічні погляди яких заслуговують на увагу, – Микола Скліфосовський, Іван Сікорський, Феофіл Яновський, Софія Окуневська,

Микола Стражеско, Володимир Підгаєцький. Саме ці представники медичної науки активно займалися педагогічною діяльністю, досягли в ній неабияких результатів і акумулювати в ній як найвищі досягнення медицини, так і значущі концепти педагогічної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Життя і творчий доробок у галузі медицини Миколи Скліфосовського неодноразово ставали об'єктом уваги вітчизняних науковців, серед яких найбільш відомі праці В. Абліцова, О. Білоуська, В. Ждана, О. Лігоненка, В. Мирошниченка та ін. Реконструкція науково-педагогічної діяльності Миколи Скліфосовського та обґрунтування його внеску в розвиток вітчизняної педагогічної науки не знайшли відповідного відображення в науковій літературі. Ім'я Івана Сікорського звучало у працях його сучасників – радянських історіографів С. Гуревича, Б. Маньковського, Г. Морозова, Т. Юдіна, а також сучасних дослідників В. Авдєєва, М. Буянова, С. Степанова, Т. Трефілової, О. Таровської, Т. Філімонової, В. Менжуліна та ін. Внесок Феофіла Яновського в розвиток вітчизняної медицини і педагогічної думки було проаналізовано у працях А. Приходько, В. Москаленка, В. Нетяженка, І. Свінціцького та ін. Деякі аспекти професійної й педагогічної діяльності Софії Окуневської з'ясувалися у працях Х. Дорожовець, О. Драгомирецької, О. Кіцери, Н. Кіцери, Н. Шуманської та ін. Про видатного вченого М. Стражеска йдеться у працях Я. Ганіткевича, В. Калити, О. Матвійчук, Н. Таренди, І. Шарова та ін. Проблеми вивчення наукової, організаційної роботи та педагогічної діяльності професора Володимира Підгаєцького присвячені дослідження Ю. Кундієва, І. Трахтенберга, І. Сахарчука, О. Яворівського та ін. У той самий час необхідно відмітити, що всі ці праці носять фрагментарний характер і не враховують інтерпретацію педагогічних поглядів означених діячів на проблеми сучасної медичної освіти в Україні.

Мета статті полягає в обґрунтуванні педагогічних поглядів відомих лікарів кінця XIX – початку XX століття та їх екстраполяції на проблеми сучасної медичної освіти.

Для виконання поставленої мети використано **методи** аналізу (логічний, системний, проблемно-цільовий, нормативно-порівняльний, структурний, герменевтичний аналіз джерел), інтерпретації, узагальнення й репрезентування результатів.

Життя і творчість видатного хірурга Миколи Скліфосовського (1836–1905 рр.) привертають до себе увагу, оскільки переконливо вказують на шляхи і механізми розв'язання багатьох проблем у галузі фахової медичної освіти. Професійна діяльність Миколи Скліфосовського є джерелом для виявлення його педагогічних ідей, з'ясування засад педагогічної позиції.

«Відомо, – писав професор В. Кованов, – що тривалий час Микола Васильович працював ординатором, потім завідувачем хірургічного відділення Одеської міської лікарні. За ці роки він став видатним хірургом із великою науково-практичною підготовкою, який глибоко усвідомлював важливе значення широкої природничо-наукової освіти. Прекрасно освічений, гарно володіючи декількома мовами, відзначаючись великою витримкою і самовладанням, будучи чуйним лікарем, він цілком підготував себе до викладацької роботи» [5, с. 6]. Педагогічна діяльність приваблювала М. Скліфосовського, хоч найбільш повно його талант як педагога розкрився у стінах російських медичних навчальних закладах. За досить короткий час молодий професор, не маючи достатнього педагогічного досвіду й особливої підтримки з боку викладацького складу, завойовує авторитет і широку популярність. Педагог із високою культурою й ерудицією, вихователь і взірць для молоді, він більше, ніж хто інший, бачив прогалини в системі тогочасної медичної освіти, зокрема переймався викладанням практичних дисциплін. М. Скліфосовський робить висновок про необхідність розроблення нових підходів і принципів навчання майбутніх лікарів у медичних вишах. Під час планування і реалізації навчального процесу він вимагав

неухильно розподіляти навантаження на теоретичний і практичний блоки, надавав при цьому особливу увагу практичній діяльності як лікарів, так і студентів.

З великим задоволенням М. Скліфосовський сам навчав студентів різноманітним технічним прийомам дослідженням і правилам догляду за хворим. При цьому неабияку увагу звертав на етичний і деонтологічний аспекти лікарської діяльності.

Завдячуючи невтомній і наполегливій праці М. Скліфосовського, його новаторському підходу до розв'язання нагальних медико-освітніх проблем, університетські клініки наприкінці XIX століття були визнані кращими в Європі і являли собою унікальне явище. Реалізація задумів видатного науковця дозволила медичному факультету Московського університету забезпечити успішне виконання навчального плану, активізувати підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації, покращити наукову і лікувальну роботу професорсько-викладацького складу, а також відкрила перспективи на майбутнє Першому Московському медичному інституту і московській медичній академії ім. І. М. Сеченова.

Як ніхто інший він дбав про створення нових медико-освітніх центрів, наголошуючи на нагальній необхідності посилення практичного викладання медицини і надання більшої уваги освіті лікарів. Ураховуючи стрімкий розвиток тогочасної науки і практичної медицини, М. Скліфосовський убачав за потребу періодично проводити професійну перепідготовку лікарів. З метою реалізації своїх ідей він створив навчальний заклад нового типу – інститут удосконалення лікарів. Цей інститут став першим у світі лікувально-навчальним закладом післядипломної медичної освіти.

Важливою подією кінця XIX століття було впровадження жіночої освіти, що також відбувалося за неабиякого сприяння М. Скліфосовського.

На вашу думку, особливої уваги заслуговує творча спадщина видатного українського діяча, доктора медицини, професора Київського університету Св. Володимира, засновника Лікарсько-педагогічного інституту для дітей із психічними вадами та Фребелівського жіночого педагогічного інституту, засновника Психіатричного товариства і Товариства тверезості в Києві Івана Сікорського (1842–1919 рр.). Закінчивши університет Св. Володимира у званні доктора медицини (за спеціальністю патологія душевних і нервових хвороб), Іван Сікорський розпочав свою професійну діяльність у психіатричній лікарні Св. Миколая Чудотворця в Санкт-Петербурзі.

Отримавши звання приват-доцента психіатрії і нервових хвороб, він повертається до Києва, де працював екстраординарним професором університету Св. Володимира на кафедрі систематичного і клінічного вивчення нервових і душевних хвороб. Свою увагу він зосередив на проблемах виникнення нервових захворювань у дітей, на систематичному дослідженні нервово-психічного розвитку дитини перших років життя [8]. Одним із перших І. Сікорський звернув увагу на дошкільний вік як окремий період дитинства. На його думку, саме цей період є визначальним для подальшого психічного розвитку дитини, накопичення об'єктивних даних про особливості дитячого організму, що дозволяє визначити потенційні можливості виховних впливів, свідомого керівництва формування особистості, розкриття індивідуальності. Серед важливих чинників виховання, які повинні забезпечити повноцінний гармонійний розвиток особистості, він називав школу, сім'ю і «психологічну медицину». У той самий час І. Сікорський піддав критиці особливості навчально-виховного процесу тогочасних середніх шкіл і наголосив, що поза увагою залишається врахування рівня психічних пізнавальних процесів і фізіологічних можливостей дітей. Видатний лікар уважав, що на першому плані в педагогічній діяльності мало бути комплексне всебічне вивчення дитини з урахуванням закономірностей її психічного розвитку. Основне завдання середньої школи він убачав у «виховальному навчання», що повинно мати на меті гармонійний розвиток особистості, різних сторін її психічного життя [8].

Обґрунтовуючи педагогічні і психологічні аспекти навчально-виховного процесу, він звертав увагу на роль педагога і вказував на необхідність його ґрунтовної професійної й моральної підготовки. Головне, на його думку, аби вихователь спрямовував свою діяльність на душу дитини.

Вагоме значення в історії вітчизняної психології та педагогіки мала його праця «Про явища розумового стомлення дітей шкільного віку», яка стала підґрунтям наукових досліджень у країнах Західної Європи.

І. Сікорський дійшов висновку, що мозок людини постійно знаходився в діяльному стані. Розумова праця є могутнім засобом безперервного вдосконалення всіх робочих механізмів мозку [8], тому правильно організована розумова праця має вагоме значення не лише для розумового розвитку, а й для життєдіяльності людини в цілому. З цього І. Сікорський вивів думку про особливе значення інтелектуального потенціалу для розумного суспільного і державного розвитку, для досягнення народного добробуту.

Як лікар він звертав особливу увагу на хвороби дитячої психіки, зазначаючи при цьому, що деякі захворювання мають не лише фізіологічне підґрунтя, а й можуть бути спровоковані неправильним вихованням, поганим прикладом тощо. Не випадково розв'язання таких проблем він уважав справою не лише лікарів, фізіологів, а й психологів і педагогів. Основні його ідеї з цього приводу знайшли відображення у працях «Психологічні основи виховання і навчання», «Психологічна боротьба з самогубством в юні роки». Науковий доробок ученого належить до найяскравіших здобутків світової медицини, гуманістичної психологічної психології та педагогіки кінця XIX – початку XX ст.

Значний внесок не лише в розвиток світової медицини, а й становлення системи вищої медичної освіти України належить Феофілу Яновському (1860–1928 рр.) – видатному вітчизняному клініцисту, ученому-терапевту, академіку Академії наук УРСР, одному з засновників Київської терапевтичної школи і Наукового товариства студентів-медиків Імператорського університету Св. Володимира. Пройшовши відмінну фахову підготовку на медичному факультеті Київського Імператорського університету Св. Володимира, удосконаливши свої теоретичні знання та набувши неабиякого практичного досвіду на базі Олександрівської лікарні та клініки Новоросійського університету, він став узірцевим учителем для студентів. Лекції професора Ф. Яновського відзначалися особливою майстерністю викладу, науковою глибиною і новизною. Особливу увагу лектор звертав на новітні досягнення в галузі суміжних дисциплін, забезпечував тим самим міждисциплінарну інтеграцію, що є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу в вищій медичній школі. Обов'язковим елементом лекції, на думку Ф. Яновського, було підтвердження теоретичного матеріалу фактичними даними, звідси він широко застосовував таку форму навчання, як огляд хворих. Перед студентами ставив завдання навчатися розрізняти головне і другорядне як біля ліжка хворого, так і в наукових дослідженнях, та не допускав упереджених висновків [6]. Такий підхід, на його думку, є обов'язковою складовою клінічного мислення.

Неабиякої уваги заслуговує постать Софії Окуневської (1865–1926 рр.). Свого часу її ім'я широко обговорювалося на шпальтах галицьких газет. Софія Окуневська ввійшла в історію як перша жінка-дипломований лікар на Західній Україні. Блискуче закінчивши престижний Цюрихський університет, отримавши ступінь доктора медицини, вона попри всі перешкоди і заборони отримала право на медичну практику і здобула посаду лікаря у Львові. Її невичерпна енергія, висока освіченість та ерудованість, надзвичайно діяльний характер викликали неабияке захоплення серед співвітчизників. Тривалі дружні стосунки пов'язали її з Ольгою Кобилянською, Василем Стефаніком. Саме С. Окуневська спонукала майбутню видатну літераторку почати писати українською мовою, усіляко в цьому сприла їй. Софія не лише

перекладала ранні новели О. Кобилянської, а й дбала, щоб їх надрукували. Про ці факти письменниці неодноразово згадувала в автобіографіях. Недивлячись на велику професійну завантаженість, С. Окуневська активно займалася громадською діяльністю. З її іменем пов'язано заснування руху за гендерні права жінок Західної України. Разом з О. Кобилянською та за підтримки Олени Пчілки С. Окуневська брала участь у підготовці видання українського жіночого альманаху «Перший вінок», що був першою у світі антологією жіночої творчості.

Займаючись медичною практикою та науковою діяльністю в галузі медицини, С. Окуневська створила школу акушерів-гінекологів, обґрунтувала принципи навчання середнього медичного персоналу на науковій основі, уперше в Західній Україні організувала курси для сестер милосердя та акушерок [3]. Свої педагогічні погляди вона будувала на демократичних і гуманістичних ідеалах, надаючи великого значення утвердженню духовних цінностей. С. Окуневська як ніхто інший переймалася проблемами розбудови національної освіти, формування національної свідомості народних мас, утвердження статусу української мови. Вона глибоко розуміла вагомий значення освіти в житті людини як засобу збереження істинно людської сутності й шляху усвідомлення свого призначення на землі.

Видатний лікар-терапевт, Академік Всеукраїнської АН, академік АН СРСР, перший директор Науково-дослідного інституту клінічної медицини Микола Стражеско (1876–1952 рр.) був усебічно обізнаною людиною і не схвалював професійної обмеженості. Він добре розумівся на питаннях літератури і мистецтва, особисто знав багатьох діячів культури – М. Заньковецьку, М. Коцюбинського, М. Рильського, П. Тичину, Г. Юру. Свої фахові знання, високоморальні ідеали й цінності вповні відобразив у педагогічній діяльності. Як ніхто інший він наполягав на організації викладання внутрішніх хвороб на базі лікувально-профілактичних закладів. Така методика викладання в медичних вишах відіграла істотну роль у підвищенні кваліфікації лікарів лікувально-профілактичного профілю [9]. Наполегливо відстоював необхідність збільшення кількості практичних занять і підвищення рівня їх організації. Він не тільки передавав своїм вихованцям багатий теоретичний матеріал, але й попереджав студентів про можливі діагностичні помилки, фіксував увагу на маловідомих ознаках хвороби. Його лекційна діяльність була справжньою школою клінічного мислення, без якого, на думку М. Стражеско, не можна стати не лише вченим, а й практикуючим лікарем [4].

Досить трагічно склалася доля видатного українського вченого-гігієніста, професор медичного факультету Українського державного університету в УНР та Київського медичного інституту, засновника першої в Україні кафедри професійної гігієни та першої в Європі Київської досвідної станції з наукової організації праці в сільському господарстві, директора Інституту фізичної культури ВУАН Володимира Підгаєцького (1889–1937 рр.). Ще навчаючись у гімназії він виявив неабиякий хист до природничих наук, тож освіту здобував на медичному факультеті всевітньовідомого Юр'євського університету та Петербурзької військово-медичної академії. Отримавши звання лікаря, удосконалював свою професійну майстерність у військових частинах Амурського козачого війська і Амурської військової флотилії, з часом виконував обов'язки лікаря 9-ї кінної дивізії, молодшого лікаря 22-го пішого Канівського полку, працював лікарем у кількох школах Києва, обійняв посаду члена ради Всеукраїнської спілки лікарів. Поряд із цим В. Підгаєцький не залишався осторонь питань розбудови й розвитку української освіти, науки, культури. За часів Директорії він продовжував працювати в лікарській комісії Міністерства народного здоров'я та центральному відділі Всеукраїнської спілки вчителів. Разом з іншими вченими-медиками долучився до створення медичного факультету Українського державного університету, формування відділу народного здоров'я в започаткованій у 1918 р. Українській академії наук. У той самий час

розпочалася його активна викладацька діяльність на посаді приват-доцента кафедри загальної і соціальної гігієни. Зі створенням Інституту народної освіти В. Підгаєцький отримав посаду заступника декана факультету, читав курс шкільної гігієни на факультеті професійної освіти та на лікарсько-педагогічному факультеті дошкільного виховання.

Будучи невтомним дослідником, великим експериментатором В. Підгаєцький активно займався проблемами медичної генетики, евгеніки, м'язової діяльності людини, біохімії вітамінів, гармонійно поєднував водночас науково-дослідну роботу з педагогічною діяльністю. За його ініціативи на базі кафедри професійної гігієни КМУ було створено комісію з наукової організації педагогічної праці. Головними завданнями роботи комісії стало дослідження стану навчального процесу та його вдосконалення, вивчення структури і функцій кафедр, аналіз умов праці контингенту співробітників усіх підрозділів інституту, розроблення планів раціоналізації роботи навчальної частини, загальної канцелярії та канцелярії студентських справ тощо. В. Підгаєцький став укладачем навчальної програми з курсу професійної гігієни, де, власне, і розкрився його новаторський педагогічний хист. Програма, що була орієнтована на забезпечення якісної загальної і спеціальної, теоретичної і практичної підготовки студентів, отримала схвалення і всі медичні інститути колишнього СРСР почали використовувати її при організації навчального процесу. Важливим аспектом освітнього процесу, на думку вченого, було питання методів викладання і контролю знань студентів-медиків. Серед форм контролю особливого значення він надавав тестам, уважав їх запорукою систематичного контролю. Свої погляди відобразив у ґрунтованій праці «Матеріали про організацію та методи викладання і контролю знань у медичних вищих школах» [1]. На жаль, страшна рука тоталітарної системи знищила видатного вченого, не давши вповні розкритися творчому потенціалу видатного медика і педагога.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Як бачимо, формування й розвиток педагогічних поглядів видатних вітчизняних лікарів – це якісно неперервний закономірний процес, що детермінований взаємодією різноманітних чинників. Їм удавалося гармонійно поєднувати медичну практику, науково-дослідну роботу з педагогічною діяльністю. Спрямованість на гуманістичні ідеали, на аксіологічний потенціал медичної науки дозволяла їм розкрити свій творчий потенціал на освітній ниві. Вони намагалися вдосконалити сам процес передачі знань, покращити якість навчального процесу, активно сприяти реформуванню системи вітчизняної освіти, орієнтуватися на високоморальні і національні ідеали.

Звернення до конструктивного потенціалу педагогічної спадщини видатних діячів медичної науки, знайомство з їхніми «інтелектуальними біографіями» відіграє значну роль у встановленні спадкоємності в поглядах на особливості системи вищої освіти, на деякі аспекти викладацької діяльності, особливості навчально-виховного процесу, на вимоги до професійно-педагогічних якостей викладача, урахування яких необхідне для визначення перспектив освітньої галузі на сучасному етапі. Вивчення особливостей педагогічної діяльності видатних лікарів другої половини XIX – початку XX століття дало можливість побачити, як у складні періоди вітчизняної історії утверджувалися гуманістичні тенденції в системі професійної медичної освіти, а також указало на ті освітні традиції, які мали позитивний результат у процесі підготовки медичних кадрів, що, у свою чергу, має, неабияке значення для розвитку сучасної системи медичної освіти.

Список використаної літератури

1. Володимир Підгаєцький : повернення із забуття. 1889-1937. / Ю. І. Кундієв, О. П. Яворовський, І. М. Трахтенберг, І. М. Сахарчук. – Житомир : Полісся, 2008. – 322 с.
2. Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)». – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
3. Дорожовець Х. Доктор Окуневська. Медицина як спосіб емансипації [Електронний ресурс] / Христина Дорожовець // Аптека Галицька. – 2010. – № 13. – Режим доступу до журналу: http://www/aptekagal.com.ua/show_article.php?year=2010&month=13&num=20

4. Заноздра Н. С. Н. Д. Стражеско – педагог, учитель, наставник / Н. С. Заноздра, В. А. Бобров, Е. М. Вовченко // Укр. кардіол. журнал. – 1995. – № 3. – С. 84–87.
5. Кованов В. В. Н. В. Склифосовский / В. Кованов. – М. : Медицина, 1972. – 64 с.
6. Москаленко В. Ф. Життєвий шлях «святого лікаря» (до 150-річчя з дня народження академіка Ф. Г. Яновського) / В. Ф. Москаленко, В. З. Нетяженко, І. А. Свінціцький // Український науково-медичний молодіжний журнал. – 2010. – № 4. – С. 6–10.
7. Незабутні постаті / [авт.-упор. О. Матвійчук, Н. Струк; ред. кол. : В. В. Скопенко, О. В. Третяк, Л. В. Губерський, О. К. Закусило, В. І. Андрейцев, В. Ф. Колесник, В. В. Різун та ін.]. – К. : Світ Успіху, 2005. – С. 248–249.
8. Никольская А. А. Сикорский Й. А. : Гармония развития и воспитания / А. А. Никольская // Педагогика. – 1994. – № 3. – С. 76–80.
9. Теренда Н. О. М. Д. Стражеско – видатний український кардіолог, дослідник, педагог / Н. Теренда // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2012. – № 1. – С. 119–124.
10. Українська педагогіка в персоналіях – XIX століття : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] : у двох книгах / за редакцією О. В. Сухомлинської. – К. : Либідь, 2005. – С. 308–316.

References

1. Kundiiiev, Yu. & Yavorovskiy, O., Trakhtenberh, I., Sakharchuk, I. (2008). *Vladimir Podgaetskiy: return from oblivion. 1889-1937*. Zhytomyr, 322. (in Ukr.)
2. *State national program «Education (Ukraine XXI century)»* (1994). Kyiv, 61 (in Ukr.)
3. Dorozhovets, Kh. (2010). *Dr. Okunevska. Medicine as a way of emancipation* Apteka Halytska (Аптека Галицкая), 13 (in Ukr.)
4. Zanozdra, N., & Bobrov, V., Vovchenko, E. (1995). *N. D. Strazhesko – pedahoh, uchytel, nastavnyk* (N. D. Strazhesko – educator, teacher, mentor) *Ukr. kardiol. zhurnal* (Український кардіологічний журнал), 3, 84-87 (in Ukr.)
5. Kovanov, V. (1972). *N. V. Sklyfosovskiy* (N. V. Sklyfosovskiy). Moscow, 64 (in Russ.)
6. Moskalenko, V., Netiazhenko, V., Svintsitskiy, I. (2010). *Zhyttievyy shliakh «sviatoho likaria» (do 150-richchia z dnia narodzhennia akademika F.H. Yanovskoho)* (*The life of «holy doctor»*) *Ukrainskiy naukovo-medychnyi molodizhnyi zhurnal* (Український науково-методический молодежний журнал), 4, 6-10 (in Ukr.)
7. Matviichuk, O. & oth. (2005). *Nezabutni postati* (*Unforgettable figures*). Kyiv, 248–249 (in Ukr.)
8. Nykolskaia, A. (1994). *Sykorskiy Y. A. : Harmoniya razvytyia y vospytanyia* (J. A. Sykorskiy : *Harmony and development of education*) *Pedahohyka* (Pedagogical), 3, 76–80 (in Russ.)
9. Terenda, N. (2012). *M. D. Strazhesko – vydatnyi ukrainskiy kardiolog, doslidnyk, pedahoh* (*Strazhesko MD – prominent Ukrainian cardiologist, researcher, teacher*) *Visnyk sotsialnoi hihieny ta orhanizatsii okhorony zdorovia Ukrainy* (Вестник социальной гигиены и охраны здоровья Украины), 1, 119–124 (in Ukr.)
10. Sukhomlynska, O. (2005). *Ukrainska pedahohika v personaliiakh – XIX stolittia* (*Ukrainian education in personalities – XIX century*). Kyiv, 308–316 (in Ukr.)

Одержано редакцією 18.09.2015
Прийнято до публікації 22.09.2015

Abstract. Kundii Zh. P. Interpretation of pedagogical views of domestic doctors of the late 19th and early 20th centuries on modern problems of medical education.

Introduction. Research actuality is caused by modern requirements to the level of quality of training of specialists with higher medical education; health care reform; development of innovative technologies and evidential medicine; the industry requirements to train physicians for primary medical care. The development of innovative pedagogical approaches, the search for optimal solutions to scientific problems, reinterpretation of goals, norms and values of modern education, discussions on effective educational models require an appeal to the traditions of national pedagogy. So, pedagogical heritage of past philosophical ideas of representatives of the educational field and their experience is an important object of knowledge and critical thinking. Appeal to the views and educational activities of the plead of Ukrainian physicians of the late 19th and early 20th century caused by their significant contribution not only to the development of world science, but also in various areas of public life, including education.

Purpose. The purpose of our research is the study of pedagogical views of outstanding domestic doctors of the end of 19th century and of the early 20th century and their interpretation of the problems of modern medical education.

Methods. To accomplish this goal methods of analysis (logical, systematic, problem and purpose oriented, normatively-comparative, structural, hermeneutic analysis of sources) and methods of interpretation, synthesis and representation of results were used.

Results. We have studied a great theoretical material, archival sources and we found that the formation and development of pedagogical views of prominent local doctors are continuous logical process, determined by the interaction of various factors. They managed to harmoniously combine medical practice, scientific research with teaching. The focus on humanistic ideals on axiological potential of medical science allowed to show their creativity in the educational field. They tried to improve the process of knowledge transfer to improve the quality of the educational process actively promote reform of national education, focusing on high moral and national ideals, which, undoubtedly, has not lost its relevance today.

Originality. Reviewing of the constructive potential of educational heritage of outstanding figures of medical science, acquaintance with their "intellectual biography" plays a significant role in the establishment continuity of views on the features of higher education, some aspects of teaching, especially the educational process, the requirements for teachers. They must be considered to determine the prospects of the educational field today. Study of educational activities' features of prominent doctors of the late 19th and early 20th centuries made it possible to see how during difficult periods in the country's history had strengthened humanistic tendencies in the system of professional medical education, and indicated those educational traditions, which had a positive result in the training of medical personnel, that has considerable importance for the development of a modern system of medical education.

Conclusion. Large and complex set of issues relating to the interpretation of pedagogical views of local doctors of the late 19th and early 20th centuries to the problems of modern medical education is difficult to completely cover in a single work. This requires great efforts of a large team of scientists as teachers and historians and doctors. We believe that the analysis of the issues discussed in this work allows us to understand the role of pedagogical heritage of doctors of the past in solving of important problems of modern medical education. According to the analysis of our research we can do the following conclusion that educational development and ideological principles of physicians of the past is not a transcendental towards modern pedagogy, and they are the part of the system of pedagogical knowledge transformed into methodological basis of this kind of cognitive activity.

Key words: *pedagogical heritage, educational activity, medical practice, scholastic process, medical science, modern pedagogy, doctor.*

УДК 37.013.42:007:304:070

Матвійчук М. М., викладач кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки ЧНУ імені Богдана Хмельницького, кандидат педагогічних наук

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Визначено поняття «медіаграмотність майбутніх соціальних педагогів», основні критерії (мотиваційний, когнітивний, операційний та креативний) та показники її сформованості. Залежно від прояву сукупності визначених показників сформованість медіаграмотності студентів диференційовано згідно з рівнями (високий, середній, низький).

Представлено обґрунтування соціально-педагогічних умов формування медіаграмотності майбутніх соціальних педагогів, до яких віднесено: доповнення змісту фахових дисциплін навчальним матеріалом із медіаосвіти; цілеспрямоване використання форм і методів медіаосвіти у процесі фахової підготовки; самоосвіта у сфері медіа.

Ключові слова: *медіатекст, майбутні соціальні педагоги, медіаосвіта, медіаграмотність, медіаграмотність майбутніх соціальних педагогів, соціально-педагогічні умови формування медіаграмотності майбутніх соціальних педагогів, фахова підготовка соціальних педагогів.*